

Johdanto lapseen ja nuoriin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta

Tekstiversio.

Dia 1/27

Tämä on opettajille ja muille opetuslalla työskenteleville suunnattu tietopaketti lapseen ja nuoriin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta. Tervetuloa tutustumaan materiaaliin.

Dia 2/27

Ennen aloittamista on hyvä tutustua pikaisesti käyttöohjeisiin.

Pääset helposti koko näytön tilaan napsauttamalla vasemmassa alareunassa olevaa nuolipainiketta.

Äänten voimakkuuden säätäminen onnistuu äänipainikkeen avulla. Kuulokkeiden toimivuus kannattaa testata ennen aloittamista.

Sisällysluettelo auttaa sinua navigoimaan moduulin sisällä.

Dia 3/27

Käydään seuraavaksi läpi valmennuksen tavoitteet.

Digitaalisuus on monella tapaa mukana lasten ja nuorten arjessa, ja aikuisten on hyvä olla tietoisia siitä, mitä he digiympäristöissä tekevät. Mitä tutumpi lasten ja nuorten digiarki meille aikuisille on, sitä paremmin ymmärrämme myös, millaisissa tilanteissa lapset ja nuoret altistuvat netin ikäville ilmiöille, kuten seksuaaliselle häirinnälle, houkuttelulle tai seksuaaliväkivallalle.

On myös hyvä tuntea seksuaaliväkivaltaan liittyvät käsitteet. Kun tiedämme ja ymmärrämme, mitä seksuaalisella häirinnällä, houkuttelulla ja seksuaaliväkivallalla tarkoitetaan ja millaisissa tilanteissa lapset ja nuoret näihin ilmiöihin törmäävät, meillä on suuremmat valmiudet sekä ennaltaehkäistä häirintätilanteita että puuttua niihin.

Lapset ja nuoret tarvitsevat tukea digiturvataidoissa, ja opettajilla on keskeinen rooli näiden taitojen välittäjänä. Opettajilla on myös erittäin tärkeä rooli lasten ja nuorten elämässä turvallisena aikuisena.

Dia 4/27

Valmennus käsittää kolme osiota.

Ensin tutustumme lasten ja nuorten digiarkeen.

Toisessa osiossa määrittelemme käsitteet ja tarkastelemme seksuaaliväkivallan erilaisia tilanteita lasten ja nuorten arjessa.

Kolmannessa osiossa pohdimme opettajan roolia digiturvataitojen välittäjänä.

Dia 5/27

Tutustutaan ensin lasten ja nuorten digitalisoituneeseen arkeen.

Dia 6/27

Video

Dia 7/27

Digitaalisen median erilaiset ympäristöt ovat luonteva ja keskeinen osa lasten ja nuorten sosiaalista kanssakäymistä, keskinäistä vuorovaikutusta sekä yhteydenpitoa omien vanhempien ja muiden aikuisten kanssa. Digitaalisissa ympäristöissä lapset ja nuoret harjoittelevat tunne- ja vuorovaikutustaitojaan eri kehitysvaiheissa.

Lapset ja nuoret toimivat eri digialustoilla myös aktiivisina sisällöntuottajina tekemällä, jakamalla sekä vastaanottamalla monipuolisesti erilaista kuvamateriaalia ja julkaisuja eli ”postauksia”.

Digitaaliset ympäristöt toimivat myös hyvänä kanavana itseilmaisuuun ja osallisuuteen.

Dia 8/27

Suomessa lapset ja nuoret käyttävät laitteita hyvin itsenäisesti, eivätkä aikuiset läheskään aina tiedä, mitä lapset ja nuoret laitteilla tekevät, minkälaisissa ympäristöissä tai keiden kanssa he netissä liikkuvat. Jo pienet alakoululaiset ovat usein hyvin tottuneita erilaisten laitteiden ja sovellusten käyttäjiä.

Paras ja tehokkain keino ennaltaehkäistä digimaailman vaaroja on avoin keskustelu mahdollisista riskeistä ja uhista jo ennen kuin mitään ikävää ehtii tapahtua. Koulussa digimaailman vaaroista onkin hyvä keskustella jo ensimmäisiltä luokilta alkaen.

Dia 9/27

Digitaaliset ympäristöt ovat lapsille ja nuorille tärkeitä väyliä sosiaaliseen kanssakäymiseen, ja digitaalisissa ympäristöissä tapahtuu myös paljon hyviä asioita: oppimista, tiedon lisääntymistä, tutustumista uusiin ihmisiin ja itseilmaisun vahvistumista.

Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus esimerkiksi etsiä tietoa netistä ja käydä keskustelua heitä kiinnostavista asioista, myös niistä, joista heidän on vaikea kysyä tai keskustella kasvotusten.

Esimerkiksi seksuaalisuuteen liittyvät kysymykset voivat olla sellaisia, joista on helpompi keskustella netissä kuin kasvotusten. Lapsi tai nuori saattaa etsiä vastausta siihen, mikä on normaalia ja mikä ei, ja lisätä samalla ymmärrystä itsestään ja omasta identiteetistään.

Dia 10/27

Netissä seksuaaliväkivaltaan tähtäävät aikuiset ovat taitavia. He osaavat esiintyä hyvinä tyyppinä ja he saavat lapsen tai nuoren mukaan kivalta, kiinnostavalta tai jännittävältä tuntuviin keskusteluihin.

Grooming lasten silmin -selvityksen mukaan esimerkiksi tylsistyminen, yksinäisyys, yhteiset kiinnostuksen kohteet, keuhut, nettipeli tai se, että lapset halusivat pitää hetken hauskaa, saivat heidät juttelemaan tuntemattoman aikuisen kanssa.

Lapsen tai nuoren voi näissä tilanteissa olla vaikea ymmärtää, että tekijä vain esiintyy mukavana luottamuksellisen suhteen rakentamiseksi. Ja myöhemmin epämiellyttäväksi käyneestä suhteesta voi olla vaikea irtautua, esimerkiksi lapseen tai nuoreen kohdistuvan kiristämisen tai uhkailun takia.

Dia 11/27

Riittävät mediataidot suojaavat lasta ja nuorta mediankäytön haitoilta ja ikäviltä lieveilmiöiltä, sillä riittävän tiedon avulla he pystyvät helpommin tunnistamaan heitä uhkaavan vaaran. He tarvitsevat myös konkreettisia keinoja, jotta osaavat toimia ja puolustautua yllättäen eteen tulevissa uhkaavissa tilanteissa.

Lasten ja nuorten on tärkeää tietää ja ymmärtää, että Suomen lakien mukaan jokaisella on oikeus koskemattomuuteen ja loukkaamattomuuteen. Tämä pätee myös digitaalisissa ympäristöissä.

Dia 12/27

Usein ajatellaan, että lapset ja nuoret ovat automaattisesti digitaidot hallitsevia diginatiiveja. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, vaan myös heidän on opittava tarvittavat taidot turvalliseen toimimiseen digiympäristöissä.

Lasten ja nuorten välillä on valtavia eroja osaamisessa ja heidän osaamisensa on usein myös hyvin kapeaa. Lapsi tai nuori voi olla erittäin taitava esimerkiksi pelaamaan tietynlaisia pelejä, kuvaamaan tai editoimaan videoita, mutta häneltä saattavat puuttua taidot esimerkiksi tekstin tuottamiseen tai kommunikoimiseen netissä.

Dia 13/27

Käydään seuraavaksi läpi seksuaaliväkivaltaan liittyviä käsitteitä.

Dia 14/27

Video

Dia 15/27

Seksuaaliväkivalta on laaja käsite, johon kuuluvat seksuaalinen häirintä ja houkuttelu seksuaalisiin tarkoituksiin. Lapsiin kohdistuva seksuaaliväkivalta terminä kattaa kaikki teot, jotka loukkaavat lapsen seksuaalista koskemattomuutta ja itsemääräämisoikeutta.

16 vuoden suojaikäraja tarkoittaa, että lasta tai nuorta olennaisesti iältään sekä henkiseltä että ruumiilliselta kypsyydeltään vanhempi henkilö ei saa kohdistaa seksuaalisia tekoja alle 16-vuotiaaseen lapseen tai nuoreen.

18 vuoden suojaikäraja tulee kyseeseen silloin, kun aikuinen on nuoreen läheisessä suhteessa oleva henkilö, esimerkiksi oma vanhempi, muu sukulainen tai vaikka valmentaja. 18 vuoden suojaikäraja koskee myös seuraavia tekoja: lapsen tai nuoren alastonkuvan jakaminen ja hallussapito ja seksuaalipalveluiden ostaminen lapselta tai nuorelta.

Dia 16/27

Seksuaalinen häirintä on fyysistä, sanallista tai sanatonta ja luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä. Se voi olla esimerkiksi katseita, eleitä tai ehdotuksia, jotka häirinnän kohde kokee epämiellyttävinä ja ahdistavina.

Lapseen ja nuoreen kohdistuvassa seksuaalisessa häirinnässä lapsi tai nuori altistetaan ikään kuulumattomalle seksuaalisuudelle. Seksuaalinen häirintä aiheuttaa usein hämmennystä ja pelkoa sekä vaikuttaa

kielteisesti henkilön turvallisuuden tunteeseen. Lisäksi seksuaaliseen häirintään yhdistyy usein vallankäyttöä.

Seksuaalista häirintää voi tehdä lapsen ikätoveri, muun ikäinen lapsi tai aikuinen. Myös yksittäinen tai huumoriksi tarkoitettu tahaton teko tai toiminta voi olla seksuaalista häirintää.

Dia 17/27

Netissä tapahtuva seksuaaliväkivalta voi olla esimerkiksi seksuaalissävyytteisten tai vihjailevien viestien tai kuvien lähettämistä tai niiden pyytämistä. Seksuaaliväkivaltaa netissä voi olla myös kuvien tai postausten seksuaalissävyytteinen tai vihjaileva kommentointi.

Seksuaaliväkivaltaa on myös toiminta, jossa aikuinen saa lapsen tai nuoren toimimaan seksuaalissävyytteisellä tavalla kameran edessä tai aikuinen kohdistaa lapseen tai nuoreen seksuaalista toimintaa.

On myös hyvä tiedostaa, että vaikka seksuaaliväkivallan tekijä on usein aikuinen, niin tekijänä voi olla myös toinen nuori.

Dia 18/27

Grooming tarkoittaa lapsen houkuttelua seksuaalisiin tarkoituksiin. Groomingissa aikuisen tarkoituksena on houkutella lapsi tilanteeseen, jossa hän kohdistaa lapseen seksuaaliväkivaltaa joko netissä, netin ulkopuolella tai molemmissa ympäristöissä.

Netin välityksellä groomaaja voi olla yhteydessä useisiin lapsiin samanaikaisesti ja hänen on helppo esiintyä anonyymisti tai valeprofiililla. Tekijä voi valehdella esimerkiksi ikänsä ja sukupuolensa. Tekijä voi houkutella kohdettaan esimerkiksi tarjoamalla ystävyyttä, ihailua, lahjoja tai opastusta seksiin liittyvissä kysymyksissä.

Lapsen voi olla vaikea tunnistaa groomingia tai häneen groomingin seurauksena kohdistettua seksuaaliväkivaltaa.

Dia 19/27

Seuraavassa osiossa käymme läpi sitä, miten opettaja voi turvallisena aikuisena ohjata lasten ja nuorten toimintaa digiympäristöissä.

Dia 20/27

Video

Dia 21/27

Lapsilla ja nuorilla on hyvin erilaiset valmiudet digiympäristöissä toimimiseen, ja siksi onkin erittäin tärkeää, että digiturvataitoja opetetaan koulussa. Näin voimme varmistaa, että jokainen lapsi ja nuori saa riittävät digiturvataidot.

Koska opettajat ovat keskeisessä roolissa lasten ja nuorten digiturvallisuuden varmistajina, heidän tulee kasvattaa myös omaa ymmärrystään sekä lasten ja nuorten digiarjesta että ikävistä tilanteista, joihin lapset ja nuoret saattavat digiympäristöissä joutua.

Kun digiarjen asioista keskustellaan luokassa avoimesti ja sallivasti, on lapsen helpompi avautua myös digiturvallisuuteen liittyvistä huolista.

Dia 22/27

Lapsella on oikeus osallisuuteen ja sananvapauteen sekä media- ja turvataitokasvatukseen. Meidän aikuisten velvollisuus on huolehtia, että lapsi saa ikätasoista tietoa, opastusta ja tukea.

Turvallinen mediankäyttö luo edellytykset hyötyä ja nauttia median tarjoamista mahdollisuuksista. Se tarkoittaa myös kykyä tunnistaa uhkaavia tai riskialttiita tilanteita sekä tietoa ja taitoa toimia niitä kohdatessa.

Seuraavaksi esiteltävät ohjeet turvalliseen toimimiseen digiliikenteessä perustuvat Suojellaan lapsia ry:n kehittämään Turvallisesti digiliikenteessä –liikennevalomalliin.

Dia 23/27

Ei sisällä audiota.

Dia 24/27

Lasten ja nuorten digitaalisen arjen asioista on hyvä olla paitsi tietoinen, myös pyrkiä avaamaan keskusteluita siellä tapahtuvista mukavista asioista. Samalla avaamme väylän ikävistä asioista kertomiselle.

Kun meillä aikuisilla on riittävästi tietoa lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta ja seksuaaliväkivallasta, meillä on myös varmuutta puhua asioista oppilaillemme.

Ja tiedon avulla me voimme myös paremmin varmistaa lasten ja nuorten riittävät digiturvataidot.

Dia 25/27

Dia ei sisällä audiota.

Dia 26/27

Dia ei sisällä audiota.

Dia 27/27

Dia ei sisällä audiota.